

Het cultuurhistorische belang van het buitengebied van Bergen op Zoom

Bergen op Zoom is trots op zijn geschiedenis. Vaak ligt het accent daarbij op de monumentale binnenstad. Namens **de Geschiedkundige Kring van Stad en Land van Bergen op Zoom** stel ik de vraag of het behoud van onze cultuurhistorie voldoende gewaarborgd wordt in de Visie Buitengebied. Het cultuurhistorisch erfgoed wordt als medebepalend gezien voor de lokale en regionale identiteit en verdient daarom bescherming. *Respecteer cultuurhistorische en andere landschappelijke waarden en gebruik ze als inspiratiebron voor de verhoging van de landschappelijke kwaliteit van het onbebouwde en bebouwde gebied.* Dat is de visie van de Provincie Noord-Brabant als onderdeel van het ruimtelijk beleid. Het buitengebied wordt van oudsher door de inwoners én toeristen in Bergen op Zoom als aantrekkelijk beschouwd zoals al vermeld wordt in 'Gids voor Bergen op Zoom en Omstreken' van 1902. Een beeld dat bevestigd wordt door recent onderzoek naar de beleving van het buitengebied door de Gemeente in het kader van de opstelling van de Visie Buitengebied.

De Cultuurhistorische Waardenkaart van de Provincie Noord-Brabant geeft het volgende overzicht:

Halsteren:

Landgoed De Beek. Overblijfsel van een oud landgoed.

De Brabantse Wal - Oost met **Halsters Laag, Fort de Roovere, Fort Pinssen, omgeving Ligneweg en de Grote Melanen.** Dit gebied maakt deel uit van de Zuidwaterlinie, een natte historische verdedigingsgordel in Zuid-Nederland.

De Brabantse Wal - West met de **steilrand** en aan de voet daarvan de **Oud- en Nieuw Beymoerpolder.** Hier wordt gewezen op het behoud van de diversiteit van het landschap, de overgang van hoog naar laag, van zand naar klei, van een oud naar jong landschap en van een besloten naar een open polderlandschap. Deze polders zijn van oudsher een nat gebied waar vroeger turfwinning (moer) plaatsvond. (Hier liggen kansen voor klimaatadaptatie en vernatting zoals in de Noordpolder Ossendrecht en voor het herstel van de oorspronkelijke kleinschaligheid). Van belang is het behoud van zichtlijnen richting **Auvergnepolder** omdat die kenmerkend zijn voor de beleving van de Wal. (In

het verleden is bij de bebouwing van de Theodoruspolder en Augustapolder geen rekening gehouden met zichtlijnen van en naar de Brabantse Wal.) De Auvergnepolder is een voormalig inundatievlak van de Linie van de Eendracht, de oudste Waterlinie in Nederland. In deze polder zijn verschillende overblijfselen van forten en een verdrongen dorp te vinden. De Linie van de Eendracht wordt momenteel door de Gemeente voorbereid als recreatieve fietsroute, samen met de gemeenten Tholen, Steenberg en met de Zuiderwaterlinie.

Bergen op Zoom:

Cultuurhistorisch zeer waardevol is de gordel met **monumentale landgoederen** ten oosten van de stad. Een aantal van deze landgoederen is verloren gegaan aan stadsuitbreiding zoals Lievenshove en Rozenoord en de aanleg van de A 58. Op de landgoederen Meilust en Ruytershove zijn de monumentale villa's gesloopt. Wat rest zijn de relictten van landgoederen ten oosten en noorden van de snelweg: Bergsche Heide, Ruytershove, Zoomland, Lievensberg, Boschlust, Groot en Klein Molenbeek en Mattemburgh. Het cultuurhistorisch belang van deze landgoederen is vastgelegd in de Nota Belvédère. De natuurwaarde is vastgelegd in Natura 2000 en het Natuurnetwerk Nederland. Helaas lijden de landgoederen aan versnippering, verdroging, stikstofdepositie, recreatiedruk én lawaai van de steeds drukker worden A 58 en A4. Deze herrie is tot diep in de bossen te horen wat enorm afbreuk doet aan de beleving van de Brabantse Wal als rust-, recreatie- en natuurgebied. Bij deze wordt de Gemeente gevraagd het initiatief te nemen om de overlast van de A58 en A4 aan banden te leggen. Opvallend is dat enkele landgoederen zoals Ruytershove, Lievensberg en Molenzicht in eigendom van de Gemeente zijn. De overweging is deze eigendommen over te dragen aan bijvoorbeeld Brabants Landschap dat natuurbescherming en erfgoedbehoud als kerntaak heeft.

Het dal van **de Molenbeek** is ook cultuurhistorisch en landschappelijk van belang. Het is een oud beekdal dat gedomineerd wordt door de hoogspanningsleiding, maar die gaat ondergronds.

Tot zover het overzicht van de gebieden met een cultuurhistorische waarde in onze gemeente.

Verder vraag ik de aandacht van de Raad voor het behoud van bijzondere **bomen** in het buitengebied én in de stad zelf. Oude bomen zijn levende monumenten. De gemeenteraad heeft de kapvergunning afgeschaft en daarvoor in de plaats is in 2017 een lijst met monumentale houtopstanden gekomen. Uit een onderzoek zoals gepubliceerd in Waterschans no. 3 september 2021, blijkt dat die lijst niet compleet is en niet geactualiseerd wordt.

Ook vraag ik uw aandacht voor het behoud en herstel van **onverharde paden/kerkenpaden** in het buitengebied. Deze paden dragen bij aan de identiteit van het buitengebied, maar verdwijnen of worden soms verhard voor bijvoorbeeld fietspad. De BMF heeft voor beleidsmakers een handleiding om onverharde paden op hun waarde te schatten en vervolgens de benodigde bescherming te bieden.

Tot slot hopen we dat er voldoende **kennis van de cultuurhistorie** van Bergen op Zoom in het ambtenarenkorps gewaarborgd is gezien de recente bezuinigingen.

Geschiedkundige Kring van Stad en Land van Bergen op Zoom.

Willem de Weert, 12 juli 2022.